

Voorstel invulling beleidspoor kringlooplandbouw

Aan: De Minister van Landbouw: mevrouw drs. Carola Schouten
Door: ir. Frank Verhoeven, *Boerenverstand*
prof. dr. ing. Jan Willem Erisman, directeur *Louis Bolk Instituut en*
hoogleraar Integrale stikstofstudies VU Amsterdam
ir. Dirk Hart, *secretaris Netwerk Vitale Landbouw & Voeding*
Datum: 28 mei 2018

Zeer geachte mevrouw Schouten,

Kringlooplandbouw is opgenomen in het regeerakkoord als een gewenste richting naar duurzame landbouw. Kringlooplandbouw maakt het mogelijk concreet stappen te zetten in verschillende maatschappelijke dossiers. Het vormt de basis voor gezond voedsel, de circulaire economie, het herstel van biodiversiteit, koolstofvastlegging, klimaatadaptatie en water- en luchtkwaliteit. Het is echter nog niet duidelijk hoe kringlooplandbouw daadwerkelijk kan worden gestimuleerd en welke beleidsmaatregelen kunnen bijdragen aan een daadwerkelijke omschakeling naar kringlooplandbouw.

Op 25 mei jl. kwamen vooruitstrevende kringloopboeren, belangenbehartigers, onderzoekers en adviseurs uit heel Nederland bijeen om met elkaar op basis van een analyse van knelpunten en kansen te komen tot aanbevelingen voor de realisatie van een toekomstbestendige kringlooplandbouw. Het netwerk van kringloopboeren, binnen het Netwerk Vitale Landbouw en Voeding (NVLV), ontwikkelt al meer dan 20 jaar kennis en expertise over kringlooplandbouw en heeft daarin ook de nodige successen geboekt. Zo zijn kringloopboeren door heel Nederland gedocumenteerd, is er veel educatiemateriaal ontwikkeld, zijn er films en websites gemaakt en is er een Kringloopcertificaat ontwikkeld voor de borging van kringlooplandbouw. Ook de rekensystematiek van de huidige KringloopWijzer komt voort uit dit netwerk. Maar bovenal scoren kringloopboeren aantoonbaar beter op de kwaliteit van water, bodem en landschap, op biodiversiteit en diergezondheid. En belangrijker: ze realiseren dit alles tegen een (fors) lagere kostprijs.

De aanwezigen constateerden een aantal zaken:

- Er is binnen het beleid een groot gebrek aan samenhang tussen het N (ammoniak, nitraat), P (fosfaat), C (klimaat) -en voedselbeleid. Dit heeft tot gevolg dat de overheid geen consistente koers vaart ten gunste van kringlooplandbouw. Bovendien frustreert het huidige beleid bodemherstellende maatregelen die kringloopboeren voorstaan;
- De huidige landbouwpraktijk heeft onvoldoende oog voor de kwaliteit van onze voedselproductie, bijvoorbeeld voor het verlies aan mineralen en spoorelementen in onze bodems;
- Het huidige beleid is sterk gebaseerd op end-of-pipe oplossingen zoals stalsystemen en zodebemesting. De kwaliteit van de mest voor de bodem en uiteindelijk ons voedsel staan daarin niet centraal;
- Er is grote behoefte aan meer onafhankelijke kennis op het boerenerf om kringlooplandbouw succesvol te implementeren. Kennis over rassen, rantsoenen, mestkwaliteit, bouwplannen, bodembeheer, fokkerij, gras-klaverteelt, compostering, spoorelementen, enz.;

Voorstel invulling beleidsspoor kringlooplandbouw

- De huidige bedrijfsontwikkeling sluit onvoldoende aan bij gebiedsopgaves en de inrichting van gebieden, met elk hun specifieke bodem- en landschapskenmerken;
- Er blijft behoefte aan experimenteerruimte, met name binnen de stikstof-wetgeving, om kringlooplandbouw lokaal goed toe te kunnen passen.
- Er zijn veel regionale en provinciale initiatieven maar die opereren los van elkaar.

Onze aanbevelingen:

De aanwezigen stellen voor om een breed samenhangend **omschakel-programma naar Kringlooplandbouw 2030** op te tuigen. Het voorstel is om in samenwerking met provincies in diverse regio's waar kringloopboeren actief zijn gebieden aan te wijzen waar kringlooplandbouw kan gaan floreren. Voor deze gebieden worden integrale lange termijn doelen gesteld t.a.v. voedselkwaliteit en kwaliteit van bodem, water, landschap en ecosysteemdiensten. De boeren maken zich sterk voor het halen van deze doelen in de betreffende gebieden. Binnen het programma worden concrete mechanismen ontwikkeld die sturing naar kringlooplandbouw mogelijk moeten maken.

1. Gebieden bestemmen als experimenteergebied (vanwege regelgeving), waarbij doelsturing i.p.v. middelvoorschriften gaat gelden. Daar werken aan het nieuwe GLB en vergroening, koppeling met bijvoorbeeld waterschap(-slasten) maken, ruimte in wet-en regelgeving en andere nieuwe stimulansen en andere verdienmodellen voor kringloopboeren;
2. Een ontwikkelfonds beschikbaar maken voor:
  - a. Het verder ontwikkelen en beter ontsluiten van alle kennis rondom kringlooplandbouw, toegesneden op specifieke bedrijfssituaties en sectoren;
  - b. Het beschrijven (afbakenen/beschermen) van kringlooplandbouw en het portretteren van de kringloopboeren, zodat duidelijk is wat kringlooplandbouw wel en ook wat het niet is;
  - c. Oprichten van een stimulerings- of risicofonds dat kan worden ingezet om ontwikkeling of omschakeling naar kringlooplandbouw mogelijk te maken;
  - d. Het organiseren van een serie bijeenkomsten, tafels, gericht op rijksambtenaren om een integraal N-, P- C- en voedselbeleid vorm en inhoud te gaan geven, gebaseerd op maatschappelijke doelen i.p.v. op middelen. Vandaaruit ook aanbevelingen formuleren voor de vergroening van het GLB en de rol van certificering;
  - e. Het organiseren van een serie bijeenkomsten, tafels, gericht op de landbouwsector en de agribusiness met onderwerpen als – succesvol samenwerking akkerbouw – melkvee, betere mest maken, duurzaam bodembeheer, verlagen footprint, gezondere koeien, gezonder voedsel, etc.
    - a. Een trainings- en onderwijsprogramma optuigen voor de brede praktijk, o.a. via en met de AOC's en HBO-opleidingen.

Graag gaan we verder met u in gesprek over hoe wij vanuit ons netwerk kunnen bijdragen aan de invulling van Kringlooplandbouw, passend binnen uw regeerbeleid.

Namens de aanwezigen.
Lunteren, 25 mei 2018